

AKBAR KAROMAT

XULOSAT UL-HAYOT

TOSHKENT – 2023
«FIRDAVS-SHOH» NASHRIYOTI

UO‘K 821.3.46
KBK 84.3(5Ў36)
K 37

Karomat, Akbar

Xulosat ul-hayot [matn]: Ijtimoiy-she’riy didaktik asar. Akbar Karomat. – T.: «Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2023-yil. – 54 b.

Ushbu asarda Akbar Karomatning ijtimoiy, falsafiy, didaktik mazmundagi qarashlari aks etgan bo‘lib, ijodiy tafakkurning hayot bilan uzluksiz qarshiliklari va muvofiq o‘rinlarining esa hayrat va ehtirolari o‘rin olgan.

ISBN 978-9910-9713-8-9

© Akbar Karomat, 2023

© «Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2023

HAYO VA IFFAT

Hayo va iffat ilinmagan libosda kibr va nafs tamanno qiladi.

* * *

Kibr-u nafs kishini shaytonga oshno qiladi.
Bora-bora bir nafaslik kalomga tashno qiladi.

AYOL SOG‘INCH BILAN KUTUVCHI UCH NARSA ERINING XULQIGA QARAB BUNYOD BO‘LADI

Ayol quvonch va sog‘inch bilan kutadigan uch narsa erining xulqiga qarab bunyod bo‘ladi.

– Bedor tunlar bolasining boshi uzra chiroq qilib yoqqan mehrini va allasiga qo‘shib aytgan orzularini farzandi ulg‘ayib unga hadiya qilar kunni.

– Farzandi izidan farzand bo‘ladigan (kuyov yo kelinning) Qiz yoki o‘g‘ilning ona oldidagi suyumli, hurmatga balqan muomalasining qay yuzda bo‘lishi.

– Ayol oilada farzandlari ayolli bo‘lgach, qaynona bo‘ladi va ayol turmush o‘rtog‘i bilan maslahatlashmay ham (chunki ayollar davrasining adabi va shu oila ayollarining el ichida hurmatini, darajasini qaynona kelinlarga o‘zi o‘rgatishi (Qaynonasi bo‘lsa, qaynonasidan izdosh bo‘lib o‘rgangani uchun, qaynonasi bo‘lmasa, bu oilaning ayol adabi qoidalarini el ichida o‘zi manzur qilgani uchun o‘zi o‘rgatadi) va bu odobning qay darajada kelinlarga ta‘sir ko‘rsatishi.

Agarda ayolning turmush o‘rtog‘ining jahli har kez va o‘rinsiz ko‘tariluvchi bo‘lsa, ayol quvonch

va sog‘inch bilan kutuvchi uch holatni quyidagilarga aylantiradi.

– Farzand ulg‘ayganda onaning oldidagi adabi achchiq va otaning muomalasi kabi jahlli bo‘ladi. Bu farzand ayolli bo‘lganda esa, ona (qaynona)ga ko‘p jabr bo‘ladi. Chunki tez g‘azab inson yetti o‘lchab kesishda fitrati sabrsiz bo‘ladi.

Kelin yoki kuyovning qaynonaga muomalasi qaynotaning ayoliga muomalasidan oziq oladi. Shu sabab qaynonaga muomalada qaynotaning ya‘ni otaning munosabati va buni ko‘rib ulg‘aygan farzand (qiz va o‘g‘il) ning onasiga muomalasidan kuyov yoki kelin muomalasi ko‘pincha barg yozadi.

– Agar onani bu tobda ham baxt quchmasa, qiz yoki o‘g‘ilning farzandi (boboning nabirasi) bu oilani qadriyatlarini batamom tugatadi. Nabiraning buvisi (oila ayoli) esa tarbiyat bermoq istagani uchun ko‘p so‘zlovchi kampir muomalasini nabiralardan va farzandlardan oladi.

* * *

Oy kezganda fazoni yerda dengiz mavjlanur .
Nihol ota ildizdan quvvat olib ajralur.
Boqki , ikki alomat ota-onang sen kabi .
Kun keladi bolangning bo'lmas otadan kami .

OR VA NOMUS BO‘LSIN...

Or va nomus bo‘lsin kishida...

Bo‘lmasa kumush kabi oq chinnining ham yuziga cheganing izi tushadi.

Or-nomusni, uni asrashni bilmas yigitni tayoqlash kerak emas, uning otasiga so‘z qot. Bu ishing bilan otaga xizmatlari haqqini, bolaga esa sening gardaningdagi tarbiyatni berasan.

Zora uning bu ishing bilan or-nomusi uyg‘onsa.

* * *

Farzand¹ ko‘rsang² or-nomus neligin bilmas,
Ki adab bermish anga mast-alast nokas.

¹ Kishi ma’nosida (Birdam bo‘lgan xalqning begonasi bo‘lmaydi).

² Ibora sifatida qo‘llanganda mazmun dakkiga aylanadi.

BIR HOLAT BORKI, UNDA JUDA QO'RQAMAN

Bir holat borki, undan juda qo'rqaman. U fikrlarda qattiyatli qilib qo'yadi, natijada inson shiddatli bo'lib qoladi. Masalalarni yechishda masalani oddiy va ildizini yaqqol ko'zga ko'rinadigan qilib qo'yadi. Hayot tajribasida yetilgan fikrlarni emas, insonga ta'sir etadigan ma'no va yechimda foydasiz gaplarni aytish darajasiga olib boradi. U shunday narsaki, fikr jamoati ichida masala talashadigan qilib qo'yadi, misoli bir gala inson ichidagi masxaraboz kabi. Masxaraboz qilar ishiga o'zgalar kulgani kabi uning qilar ishiga ham o'zgalar taajjublanishadi. Ammo masxarabozning haq olishi tayin, uni esa biror narsani berishi yo'qotishi.

So'z haddi tutmoq istasa dunyoni qo'lga,
Bilki, ani solmoq kerak ilm talab yo'lga.

* * *

Bir chinqirib, bir hokisor so'zlaydi nodon.
Istar holi – aning aytar so'ziga inon.

IKKI HOLAT BOR...

Ikki holat bor, ular insonni yolgʻonchi kabi qiymatiz qiladi: birinchisi, kishi rost soʻzlayotgan boʻlsada, eshitguvchilar uning soʻzlarini yolgʻon deb bilganda ham soʻzlayverishi.

Ikkinchisi, qilingan ishning maromi taʼrif qilinganicha boʻlmasa.

Ish avvali va vaqtida soʻzlashdan, ish bitgandan soʻng soʻzlash afzal.

* * *

Soʻzing magʻzin qoʻlingga toʻk, ammo toshmasin.
Aytar soʻzing qilar ishdan hech ham oshmasin.

INSONLARDA BIR ULUG‘ NARSA BOR

Insonlarda bir ulug‘ narsa borki, u mehrdan, insofdan, teran farosatdan, go‘zal tarbiyatdan, halimlilikdan va o‘ziga tanbeh berib doim tarbiyatda yuruvchi inson ekanligidan belgi beradi. Bu inson o‘zgalarini tushinolishidir. Tushinolishni iymon atalmish eshik zinalarining yuqori zinasi deb bildim, chunki “O‘ziga ravo ko‘rganni o‘zgaga ravo ko‘rmaguncha kishi musulmon bo‘lmas” hadisi o‘gitini anglagan bo‘lsam, xulosa shunday, kishi o‘zga kishi holini tushunib unga o‘z holining kibrini yuk qilmasa, ya’ni bu holni o‘z shaniga maqbul emas deb, undan ko‘ngli og‘rib, o‘z kibrini taltaytirsas-yu, o‘ziga sen uni tushunmading ey kibrdan to‘n kiygan qalb deya dakki bermasa. Totayotgan taqvo jomining girdidan boshini tortgan va o‘z yo‘lidan ortga qadam olgan bo‘ladi, chunki bu ishi bilan avval mehr-oqibatni yarador qiladi. Mehr- oqibat ojiz yerda boshqa hislatlar ildiz otmas. Shu sabab musulmonchilik ham bunday joyda zaifdir.

O‘zgalar holidan ham xabardor bo‘lib, so‘zlab uning holini o‘z holidan ustun bilib nafsini xarob qilsa. Iymon eshigi ostonasi bo‘lmish taqvoda turib karomat halqalaridan tutib eshikning ortiga boqsin.

ILM

Ilmni olmoq – hikmat, asramoq – yetuk tarbiya,
o‘rgatish – vazminlik , uni pok tutish – taqvo kabi
narsalarni beradi va o‘rgatadi.

* * *

Tilla bo‘lsa kissa-karmon ichinda,
Qad bila qomatga noz-u g‘oz berar
Bilim to‘lsa inson ich-u toshinda
Olamni quchmoqqa qanotin kerar

YO‘QOTILGAN BA’ZI NARSALAR

Yo‘qotilgan ba’zi narsalar g‘oyib bo‘lgan, yo‘q bo‘lib qolgan, yo‘qlikka yuz tutib borayotgan narsalar emas, aksincha bor, ammo uni tiklash, ortiga qaytarishning imkoni yo‘q narsalardir.

* * *

Aql bila boqmoq yaxshidir har kez³
Aql ojiz onni qalbing bila⁴ sez.
Qalb so‘zlar egar boshin tafakkur
Inonmasang haqsiz⁵ bir on yashab ko‘r

³ KEZ - Vaqtning ma'lum qismi; payt, davr.

⁴ BILA – esk. poet. – . bilan.

⁵ HAQ(Q) - [a. – to'g'ri, rost, chin, haqqoniy; huquq; adolat; maj. XUDO]. Xudo, olloh, tangri, parvardigor (xudoning sifatlaridan biri). Haq taolo.

DAVLAT...

Davlatning qay darajada ma'rifatli, qadriyati mustahkam, moziyga qanday, qay darajada boqishi va mana shu boqish fikratidan, kelajakni qay darajada ko'ra olishi, davlatning bosh ildizi bo'lgan jamiyatga boqilganda ayon bo'lib qoladi. Jamiyatning bu tarafda o'zini ko'rsatishida ayollarning – “Ona” larning o'rne beqiyosdir. Aytingchi ? Jamiyatning qay jabhasida ayollar – onalarning manan tarbiyasi, dengizlardanda kattaroq mehrining mevalari ko'zga ko'rinmaydi. Ayollar – onalarimiz jamiyatning negizlarini bag'irlarida opichlab, tunlari darmonsiz beshiklarga bag'rini berib, beshiklarga egilib uxlab jamiyat qurishdi. Ammo jamiyat tomirlarida yelib yurib, jamiyatni tutib turuvchi yigitlar–erkaklar bo'ldi. Chunki har zamonda ham qimmatli, qadrli buyumlar qaro ko'z kabi asralgan.

Islom dinida ayollarning jamiyat hayotidagi o'rinlari ko'pincha jamiyat asosi oilada o'tgan va ayollarni –Onalarni begona ko'zlardan asrashga etibor berilishi zahirida katta tafakkuriy g'oya borligi aniqlanadi. Bunga qiyos shuki, bulbul nolasi gul hajrida bo'ladi. Islom dunyosiga kiruvchi g'ayri g'oyalar ayollarga qaratilgan bo'lsa va shu yo'l bilan jamiyatni parokanda qilmoqchi bo'lsa,

g'oyaning erkaklarga qaratilganidan tez va davomiy kuch yaratgan holda ta'sir qiladi. Shunday ekan onalarimiz, ayollarimiz, opalarimiz, singillarimizning harakatlari jamiyatning keyingi ming yillik kelajagi harakati uchun davlat rahbari chiqaradigan bugungi farmonlardanda kuchliroq ta'sir etadi. Bu jabhada so'zlar emas, yaratilajak kelajaklar talaydir .

* * *

Er kishida topsa odob xo'p kamol
Ayollarda bo'lg'ay islomiy amol.

* * *

Seni dast yaratdi, idrok qil axir
Seni suyagingdan bunyod u faqir

* * *

Shundan gar ne qilsa, sendir dor boshi
Shu bois u taraf tarozi toshi.

NAFSNING ENG ULKANI VA CHIRKINI...

Nafsning eng ulkani va chirkini o'zgalar ehtiyoji ortiga o'z ehtiyojini yashira oladigani va yashira olganidir, chunki o'z nafsining talablarini o'zgalar ehtiyoji pardasiga o'rab qondirish va o'zi bilmagan holda nafsini kamtar deya ko'rsatish va ehtiyojini qondirish nafsning tadbir tuta olishlilik darajasiga yetganidan dalolatdir. Bu esa nafsning hukmronlik qilmog'idir.

Nafsning dushmani o'tmishdir, chunki nafsda erta yo'qdir, o'tmishning negizi esa ertadir. Insondagi ba'zi hislar va fazilatlar borki, ular o'tmishda ildiz otib ertaga, kelajakka bo'y cho'zadi. Shu sabab nafsning mavjudligiga dalil, ba'zi hislar va fazilatlarining oqsoqligidan ham ayon bo'ladi. Qanoat va irodadan oqsoqlik boshlanadi va bu esa insonni ko'p voqealarga duch etadi, ularning bari esa insonning hali sof turgan poklik istaklariga yoqmaydi va o'zini pok tutish uchun unutishni o'rganadi, bu esa insonning o'tmishni unutishidir. Shundan so'ng esa insonni tutib turguvchi fazliy ildizlar quriy boshlaydi, inson esa so'ng nafsning sarkardalari bo'lgan so'zamollik, maqtanchoqlik, haddan ziyod qattiyatlilik, shoshqaloqlik, yolg'onchilik kabi illatlar alomatlarini o'zida seza boshlaydi.

* * *

Asillar⁶ botinda⁷ botinlar yiroq.
Zohirlar⁸ yaqinda , zohirlar yiroq.
Yaqinlar firoqda, yaqinlik–firoq⁹.
Barini ko‘rolmas bir juft ko‘z-qaroq.
Qalb ko‘zingni ochgin, qalb ko‘zingni och.

⁶ Asil – naslli, zotli] 1) a’losifatli, eng yaxshi; toza, sof (qalbaki, past emas). Asil mol. Asil shoyi.

⁷ botin – [a.– ich, ichki; yashirin, maxfiy] – esk. Kt. Ich; chuqur; qalb, ko'ngil.

⁸ Zohir – a. – aniq, ravshan; tashqi ko'rinish] kt. Sirt, sirtqi tomon, tashqi ko'rinish.

⁹ firoq - [a. – ayriliq, judolik, hijron; tashlab ketish] 1 eng yaqin, sevimli kishidan judo bo'lish, ayrilish va bu tufayli tortiladigan ruhiy azob; ayriliq, judolik, hijron.

YAQIN INSONINGIZ

Yaqin insoningiz o‘zining manfaat va obro‘ binosini qurmoq va uni osmon o‘par qilmoq maqsadida bo‘lib bir dona g‘isht bo‘lsada, izlasa va hatto qo‘lingizda bo‘lsa uni sizning ko‘nglingizga ham qaramay tortib ololsa, bunday insonlar bilan birga bo‘lish aqilli insonlar ishi emas nazarimda.

* * *

Yantoq o‘smish mevali daraxt poyida,
U quchmas edi, qattiq, kelmasa foyda.
Yantoq tabiat do‘sting bo‘lsa bil,
“Jajji nihol” ko‘rinar – abad qoida.

ENG QULAY VAQT

Har qanday zamon, vaqt va sharoitda, o'zining farahbaxsh kelajagini yaratmoqchi bo'lib harakat qilib yashayotgan har qanday inson, tabaqa vakili yo mehnatkash uchun, uning nafas olib turgan holati va vaqti o'z kelajagi uchun qilinishi kerak bo'lgan harakatlari uchun eng qulay vaqtdir.

* * *

Qattiq nonni tishlagan tish ,
Yumshoq nonga bir kun yetar .
Yumshoq nondan, ungan turmush
Qattiq nonlar kelsa netar .

BILIMDON INSONLIKNING IKKI BELGISI

Bilimdon insonlikning ikki belgisi bor: biri u sizni o'ylantiradi, quvontiradi, ajablantiradi, oziqlantiradi.

Yana bir turi bor u sizni o'ylantiradi, g'uborlantiradi va o'sha g'uborlaringizni yoqib g'azablantiradi. Bulardan biri sof va soxta bilimdonlikdir. soxta bilimdonning belgilari:

– davrakashroq bo'ladi, chunki bilimdon inson biladiki baribir masala undan bitishini, umuman olganda undan bitmagan taqdirda ham uni o'ylatgan narsalar yo'q emas.

* * *

Dunyoni angladim degan insonga
Savol bersam va u so'z demasa gar
Uni ustoz derdim. Qulluq shu onga
So'ng yoqut poyiga to'shardim Xo'p zar.

BIROVNING IZINI O'PMA, HIDLAMA...

Birovning izini o'pma, hidlama...

Bu insonning nomiga xos illat emas va kechirilganda ham sening bu ishga qalbingni qanday g'ayrat va ixlos bilan kirganligi har kez ular yuzingni ko'rishganda yodlariga tushaveradi.

* * *

O'rganmasam bo'lmas, o'rganish zarur.
Maddohlikda axir, ishing o'lmaydi.
Faqat, bitta to'siq turadi, g'urur.
Maddohlarda tayin g'urur bo'lmaydi.

* * *

Karvonlar kamaydi, urchidi ko'ppak.
Kambag'al chanog'i¹⁰ ko'ppakka ermak.
Kambag'al irodi¹¹ tugasa bir kun
Dunyo ko'ppaklarga ko'milsa kerak.

¹⁰ Chanoq - Bosh kosasi, ko'z kosasi va umuman kosachasimon suyaklar. Chanoq suyagi.

¹¹ Irod, iyrod - [a. – daromad, kirim; keltirish, bayon qilish].

KO'NGLI BIR CHETGA QO'YILIB...

Baliqni bo'g'zidan tig' sanchilib to'nkaga cho'zilib
yotishiga sabab nafsi.

Insonni ko'ngli bir chetga surib qo'yilib, malomatga
qoldirilishi esa farosatidan.

* * *

O'zing dorni qurib , arqon ham ilib .

Dod deb yig'lashingga hayronman dunyo.

Yig'lama , haqqing yo'q yuzingni tilib .

Rostin aytsam ketmish bizlardan hayo.

O‘ZLIKNI TOPMOQ

O‘zlikni topmoqning mashaqqatli yo‘lida o‘zlikni topamiz, ammo bu yo‘lda o‘zgalardan bu ishimiz uchun javob kutgandek, ma’qul yo noma’qbullik fikrlarini aytishlarini kutgandek e’tiborsiz bo‘lamiz. Buning asnosida esa o‘zimizga bir savol berishni unutib ortga qayta boshlaymiz— o‘sha insonlar yoniga qayta boshlaymiz. Bu esa ular uchun yangilik, albatta. Chunki, siz o‘zga qiyofalaringizni ko‘rib yana o‘z qiyofangizga qaytyapsiz.

Ular maqtashni boshlashadi, ammo siz topgan o‘zligingizdan ortga qaytdingiz— ularning shuuri ilg‘ar chiziqlarga qaytdingiz, yo‘lingizdan chekindingiz. Xarob bo‘ldingiz, ruh oldida nokas bo‘ldingiz.

* * *

Sukut, bir nuqtaga kechmishim chizib,
Hayot devoriga osib ketaman.
Xazon yo'lni bosib yengillik sezib,
Hali bosilmagan yo'lga yetaman.

* * *

Yaratiqlarni bir narsa birlashtiradi, ularning oqizligi.

* * *

Bilimdon inson deb bilganingiz davrakashroq (davrabonroq) bo'lsa bilingki, uning ichi bo'sh.

* * *

Sizdan so'ng yashaguvchi insonlarning qanday odob-axloqda yashashini bilishni istaysizmi ? Unda o'zingizning qanday odobaxloqda ekanligingiz va qanday odob-axloq bilan yashaganingiz va yashayotganingizga nazar solishingiz kifoya.

* * *

Singlisiga ravo ko'rmaganini o'zgaga ravo ko'ryotgan akaning singlisini turmush o'rtoq qilishda ehtiyot bo'lish kerak, chunki farzandingiz erlikda subutsiz bo'lishi mumkin.

* * *

Atrofingizdagi insonlar (Uchratganingiz, so'zlashingiz kelgan notanish inson, do'stingiz, umuman ehtiyojningiz tushishi mumkin bo'lgan...
... avval notanish keyin, tanish bo'ladigan inson.)
qanday bo'lsa siz ham shunday siz!

Har jabhangiz mos tushmasa ham sizda ko‘pi unda oz, unda ko‘pi sizda oz bo‘ladi.

* * *

Birgina gavhari bor insonda vijdon ham bo‘ladi. Agarda hech biri bo‘lmasa vijdonning o‘zi ham bo‘lmaydi.

* * *

Adabsiz...

Adabiyot makoniga qadam qo'yishi, xuddiki, qo'shnimning tovug'iga o'xshaydi. Qaytarsang yurtni buzib ovoz chiqaradi, ammo qaytmaydi.

Qo'shnim ham, paykalim ham menga kerak na qilay?

* * *

Xohishlarni tarbiyalash va saralash, istaklarni esa ulg'aytirish kerak. Orzu bo'lganida esa uni xo'p mehnatga boshini burib, uni Niyat qilish kerak. Niyat esa qachonki o'zi yurib ketolsa uning rizqi sening rizqingdan uziladi.

* * *

Hech kim haqida uning ikki qoshi orasidagi etining rangi qandayligini bilmasdan turib, u haqda biror so'z dema. Bilganingdan so'ng ham yana bir o'ylab ko'r.

* * *

O'zimizning doimo aybdor emasligimiz, hodisalarni to'g'ri tahlil qilganimizdan emas, ba'zida ojizligimiz, kuchsizgina irodaning sohibi ekanligimizdan ham shivirlab turadi.

* * *

Insoniylik– o'z chanqoqlarimiz yo'lidan qanchalik yuz o'gira olishimiz.

* * *

Boshingni devorga tegmasligidan kengliklarda kezayotganingni his qilgandan ko'ra, devorga boshing tekkandan so'ng qancha kenglikda suzayotganingni bilish afzalroq.

* * *

Erk–aqlingning qalb oldida hamroxligini anglashidir, ustun yoki pastligi masalasida talashishi kerakligi yoki ustunligini anglashi emas. Agarda shunday bo'lsa bu haqiqiy tutqunlik, qullik.

Chunki, inson but(nuqsonsiz) qilib yaratilgan.

* * *

Shaharda eshik-darvozalar yaqin oqibat yiroq, qishloqda uylar uzoq mehr-oqibat yaqin.

* * *

Asil shoir nasli bo'lmaydi.
Nasli shoir asil bo'lmaydi.

* * *

Nodonning tili, o'z so'zini shayton aytmoqchi
bo'lgan jumlasini o'ylayotganda so'zlab bo'lgan
bo'ladi. Chunki, shayton ALLOHdan qo'rqadi.
Ammo, nodon so'zga kelganda hech mazmun-u,
ma'noni farq etmaydi.

Nodon so'zini shaytondan avval aytib bo'ladi.

* * *

Ayriliq– Tug'ilish
Ayriliq– hayot,
Ayriliq– o'limdir,
Ayriliq– visol.

* * *

–"Hayotdan ma'no qidirdim", deyish xato.
Hayotning ma'nolarini ilg'ay boshladingiz yoki
ko'rola boshladingiz. Balki, izmiga tushdingiz,
bo'yin egdingiz.

* * *

Dardlaringizni arzon– ko'ngil yozishlarga sotmang.
Ularni(sizni) eshitish uchun farishtalarni ham elchi
qilmabdimi, unda bir ajib holat yuz berishini
kuting.

* * *

Kibrni ifiri bor bilim yig'yotgan bo'lsang, hali hech
nimani o'rganmabsan – yod olibsan xolos.

* * *

O'zdan ketmoq uchun o'zlik kerak.
O'zning yo'qligi ham o'zdan ketmoq bo'lib
ko'rinaveradi.

* * *

Insonni yo'l bosish mashaqqati toliqtiradi,
charchatadi, ammo yo'lsizlikchalik og'riqli
charchoqda qoldirmaydi.

* * *

Bir fitna o'z kuchini ko'rsatar chog'dagi qudratidan
ham kuchliroq kuchga ega bo'lib fosh bo'lar vaqt
borligini bilsa, u shu payt uchun ming yil ham skut
saqlashi mumkin.

* * *

– Nega?, nima uchun?, qanday qilib? so'roqlari
hayotni anglash uchun yetarli emas. Hayot sizga o'z
to'nini yechib taqdim etgan inson bo'lganingizda
ham!

* * *

Ba'zan dunyoning tutmishlariga so'z deya turib
Allohga arz qilyotgan bo'lamiz, ba'zan Allohga
shukur deya turib o'tkinchi dunyoga shukrona
quvonchini to'kyotgan bo'lamiz.

* * *

Ikki xonadonni qo'riqlagan it och qoladi, ammo
biridan yegan ovqatini ikkisiga ham xizmat qilish
uchun sarflaydi.

* * *

Kibr bosgan ilmdan chirigan va mog'or bosgan
tafakkur va idrokning isi dimog'ingizni tutadi.

* * *

Ishqdan xamirturush – muhabbat olib, undan sevgi
yopdim.

* * *

Har gul ham chakkaga taqilmaydi, har gul ham
dimog'ga tutilmaydi, ularning nomi gul bo'lgani
bilan.

Inson ham xuddi shunday.

Chunki, chakkangizga chandiq qoldirishi,
dimog'ingizni esa bad bo'yi bilan ranjitishi
mumkin.

* * *

Sevgining andisha va hayolisi – Ishq.
Sevgining andisha va hayosizi esa ishva va uning
chanqoq qurboni.

* * *

Topganim topganim emas topgunimcha topganim
topganim bo'ldi.

* * *

Ojizlik ham dovyuraklik bo'lib ko'rinadi.

* * *

Aqlga sig'maydigan narsa:
– Shumlikning kamtarlik ichida yashirinishi.

SODDALIK

Soddalikni istaymiz, izlaymiz, sevishga arzigulik
fazilat deya takror-takror aytamiz...

Uchraganda esa oyog'imiz tagiga olishga harakat
qilamiz...

* * *

Mening etimni siz yamlarsiz buncha
Ehtiyotkor bo'ling, sizdan iltimos
Jonim qo'limdamas. Hayotim qancha?!
O'limtiklik nomi bo'lmas sizga mos.

KIBR BOR YERDA

Kibr bor yerda nafsning istiqomat qilmasligi mumkin emas, nafs bor yerda hayoning qal’asi mustahkam emas, hayo qosir yerda adab-axloq va iymon qadamin mustahkam bosgan emas. Adab-axloq jim yerda nodonlik zindonda ermas, erk topgan nodonlikni hech zamon nafs uyida boqmagan va farzand qilmoqdan bosh tortgan emas. Undan so‘ng esa nodon, akasi – podshohi hirsning vaziri orsiz so‘zamolga so‘zlamay qolgan emas. Orsiz so‘zamol esa podshohi hirsga nafs va nodon so‘zisiz hech o‘zga so‘z so‘zlagan emas. Podshohi hirs biror so‘zni kyengashgan emas. Hirs lashkari nodon erk berilgan hayo qal’asini nodonning kengashsiz mardligi, nafsning ming makri ishga tushganda mag‘lub etolmay qolgan emas. Hirs esa hayoni toptamay qo‘ygan emas adab-axloq o‘ziga qasd qilmay, iymon esa aqldan ozmay qolgan emas.

Kamtarlik bor yerda adab-axloq qo‘shinisi bo‘lib chiqmagan emas, kamtarlik va adab-axloq ko‘chasidan hayo o‘tmay qolgan emas. Hayo o‘tgan ko‘chalardan undan avval iymon o‘tmagan ermas, hech qachon hayo iymonning izidan Allohni so‘rashdan boshqa narsani so‘rashga izidan iz bosgan emas. Hayoni hech on boshqa hislar yolg‘iz

qo'yishdan o'zlariga or-nomusning qamchisini afzal bilgan emas. Hayoning yoniga kamtarlik chiqib yo'l boshlamay qolgan emas. Kamtarning ortidan ukasi or-nomus yurmay qolgan emas. Hayoning o'ng qo'lin shukur tutmay qolgan emas. Hayoning chap qo'lin sabr, uning qo'lin mehr tutmay yurgan emas. Mehr esa hech vaqt emizikli bolasi shafqatni bag'ridan tushurib yurgan emas. Hayo hech vaqt axloq – adabni o'ziga peshqadam bilmay yurgan emas. Ular bir-birinsiz hech jamlikni his qilgan emas yo'l yurgan emas . Ular avval iymonni ko'rmagan emas, adashtirib qo'ygan emas. Iymon ularni bir yerga jam qilmay qolgan emas. Hayo iymon so'zlaridan zor – zor yig'lab qolmagan emas, ular arshga qadam qo'ymay qolgan emas. Hayo bir kun ko'kka chiqmay qolgan emas...

ALLOHNING OLDIDA

Allohning oldida qanday yuz bilan turganingizni bilishni istaysizmi? Unda yon atrofdagilarningizga boqing adolatni suyguvchi Alloh kimlarga qo‘shib qo‘yibdi sizni.

Atrofigizdagi insonlar (Uchratganingiz, so‘zlashgiz kelgani, notanish inson, do‘stingiz, umuman ehtiyojgiz tushishi mumkin bo‘lgan, avval notanish keyin, tanish bo‘ladigan insonlar) qanday bo‘lsa siz ham shundaysiz!

Har jabhangiz mos tushmasligi mumkin, ammo sizda ko‘pi unda oz, unda ko‘pi sizda oz bo‘ladi.

* * *

Gar yantoq ungay iforli rayhonzor uza
Ani yulgaylar, lek qolar rayhonlar o‘sa
Rayhon yantoqzor uzra mahol magar unsa,
Holi xo‘p abgor, kim anga yuz tutar ko‘rsa.

TILNING OHANGI, SO‘ZNING RANGI

Tilning ohangi, so‘z rangi insonning hayosidan, tilning fasohati esa insonning kuchli or-nomus egasi ekanligi haqida ishonchli va shaksiz to‘g‘ri hukm chiqaradi. Agarda so‘zda hayo bilmas bo‘lsa, u inson or-nomusni ham bilmaydi. Bunday insonda esa o‘zgasi butun bo‘lmaydi.

* * *

Kishi so‘zlar so‘zida bo‘lmas bir vazn.
So‘zlaguvchin tusin ul, qoyim muazzin.
Shudir anga bir parda, gar kibr qilsa,
Andin yaxshi amoldur– ko‘zyoshi hazin

YURAKDA...

Ko'zi yorimasdan yurakda qolgan yoziqlardan
yomoni yo'q...

So'ng, bir kun barining isyoniga, hurujiga
chidamoq qiyin.

* * *

Dardlarim to'ksam yerning yuziga
Yer , Tuproq erir , darz ketar , titrar
Tiz cho'kib , yig'lab qalbning o'ziga,
Teraman , kutgin men bilan ketar.

* * *

G'am– tegirmon toshining ikki pallasi
Men o'rtada sarosar aylanarman jim
Ki ko'rmaganim bo'lsa ishqning kulbasi.
So'rmasdilar hech soldi bu holingga kim

* * *

O'sal qilmoq oson shoir zotini
So'rog'iga o'zin itqitib tashlang
Shunda o'ydan o'chib , hatto otini
Aytolmay qoladi , ko'nglini g'ashlang.

AYBING SENING...

Ba'zan odamlarning aybi yo'qligi, ularning aybi bo'lib qoladi.

* * *

Biz tinglab turibmiz , bo'ling siz xushhol .
Ko'nglimiz yoymoqqa , bu dunyo kichik .
Siz yoying biz ko'rib qolaylik to lol
Sizning dengizingiz , biz uchun kechik .

ODAMLARGA ACHCHIQ QILIB HAYOTNI O'TKAZISH

Odamlarga achchiq qilib hayotni o'tkazish mantiqsiz va nuqsonli xulosa. Chunki, hayotning ma'no, mantig'i haqida insonlar yo'q bo'lib ketgandan so'ng so'raladi.

Hayotning mantig'ini izlamoq uchun, uning totini bilish uchun abadiylikka dahldor yaratishlarni simirish kerak. Shundagina, asosli xulosa, mustahkam tayanchlarga ega bo'lasiz.

* * *

Bir kuni men o'zim ko'ksimni yorib,
Yuragimni tig'da yoyib ko'raman.
Hafsala pir bo'lib, o'chimdan horib,
Yaratgandan yana umr so'raman.

ISHQING...

Ishqning qalbda nish urganligini, uni oshkor qilish orqali mavjudligini bildirish shart emas, uni pinhon tutishning o'zi uni qalbda mavjudligining oshkoridir.

Ammo, oshkoralik ishqning belgilaridan emas...

Ishqning ifori nima ekanligini yanglish tushunuvchilarda ko'rdimki...

Ular ishqlarini ilk bo'y cho'zib bahordan darak bergan boychechak kabi hammaning dimog'iga tuta-tuta xarob qiladi.

* * *

Kapalakka boqsam – uchadi halak .

O'ylayman aylansam , dardsiz kapalak .

Lek , kapalakda ham ishq ezar yurak .

Der : " Yorim ertani ko'rishi kerak " .

SO‘ZNI HAR KIM AYTISHI MUMKIN

So‘zni har kim aytishi mumkin. So‘z, izzati, so‘z ko‘rguliklarining, tuyumlarining zahri va hayajoni bilan boshqa bir qalbgaga yetib boradi.

Shu boisdan bunday gaplar yolg‘on so‘zning ortiga berkinganda ham sezib qolaveramiz.

Anglamlar, fikr, tushuncha— daraxt, so‘z esa meva. Tushunish uchun ham, tushuntirish uchun ham yaxshi bog‘bon bo‘lish kerak.

Qishning qahratonida, yozning saratonida, kuzning to‘kilishi-yu bahorning noz-u nazokatida bog‘ida meva undirgan inson har kez yaxshi tinglovchi yo humori tutgulik tinglatuvchidir.

* * *

Har inson hayoti o‘zga omonat.

Asrarlar uni hech qo‘ymaslar tanho.

Ammo, insonlar bor bergay qanoat,

O‘znikin o‘ylamay qo‘yarlar goho.

GAVHARLARINGIZ SOTMANG...

Dardlaringizni arzon– ko'ngil yozishlarga sotmang. Ularni(sizni) eshitish uchun farishtalarni ham elchi qilmabdimi, undan bir ajib holat yuz berishini kuting.

* * *

O'zi yo'qlar o'zing bo'l deb ko'zimga boqdi.
Ahhob¹ dedim, ahhoblarim so'zimga boqdi.
Xatoyimning ozoridan ogoh aylasam²,
Hatto, jigar,³ tash⁴-u so'ngak⁵, o'zimga boqdi.¹²

¹Ahhob – do'stlar] esk. kt. Do'st, do'stlar.

²Aylamoq – esk. kt. – Qilmoq.

³Jigar – [f. – ichki a'zolardan biri; bag'ir] – 3). ko'chma. Eng yaqin kishi, tug'ishganday yaqin birodar; farzand.

⁴Tash - 1 Tashqi tomon, sirt.

⁵So'ngak - suyak, ustuxon.

TO‘RTLILAR

Yomg'ir og'ushiga oldimi kecha
Yo yig'lading yoshing ko'ksimga tom-di.
Og'ush ila qoldik, sen bot, men necha.
Ko'z ochdim— but olam, barisi tondi.

* * *

Men sizni eslamay qo'ysam.
Meni eslang sizdan, iltimos.
Qaro ko'z, diydorga to'ysam
Men qilgayman ko'klarda parvoz!

* * *

Entikting, nafasing yuzim siladi.
Boshimni boshingga qo'ydim ohista.
Qarog'ing namlandi shafqat tiladi.
Shafqatlarda alam qoldi Shohista.

* * *

Yomg'ir derazamdan joyin izlaydi
So'ngra ko'zyoshimday ojiz sirg'anar
U ham men kabi bir yashash istaydi
Lek hayot bizdan bir tunni qizg'onar

* * *

Bugun men o'ldim, o'zim o'ldirdim.
Menga so'ngi so'zin aytdi o'z tanim.
So'ngi bor aldadim ko'nglin to'ldirdim.
Endi menga hech kim bo'lmaydi g'anim.

* * *

O'zi kimga kerak dard-u g'am, yoshlar
Hoxlarlar dam kulmoq, shodon yurmoqni
Lek, bordir yoshga g'arq bir ko'z-u qoshlar
Kim o'rgatar unga ayting kulmoqni.

* * *

Kimga keragim bor, bormi keragim?
Bir g'o'r-u g'urbatman, naf tegmas kimsa
Hayotman lek tanda urar yuragim
Bildim, u yurakmas jirkanch bir narsa.

* * *

Fasillar singlisi kelinchak bahor
Og'alarin erka, shaddod singlisi
Lek ketar chog'ida yig'latar kun bor
Go'yo shundan kuzning hazin yig'isi

* * *

Yomg'ir derazamdan joyin izlaydi
So'ngra ko'zyoshimday ojiz sirg'anar
U ham men kabi bir yashash istaydi
Lek hayot bizdan bir tunni qizg'onar

* * *

O'y-u dardlarimni yopinib, isib,
Yelkalab, quchoqlab yuribman ota.
Tosh bu kentni yolg'iz, savdoyi kezib.
Savdolardan bezib yuribman ota.

* * *

Soniyalar jilovi qani ,
bo'lsa edi , shu titroq qo'lda
izlamasdan hayotdan ma'ni
yetar edim , yo'l bosib tunda.

* * *

Qancha qo'llar tutsin qo'limdan.
Falajdirman taniyolaman .
Ammo o'zim kechirmay bundan ,
Qo'llaringni tutmay o'laman .

* * *

O'tganlar haqida so'zlamang sizlar.
Ular bizdan yaqin o'z egasiga.
Desangiz tinisiz , oxirsiz yig'lar .
Boshin ololmayin zar tegrasiga .

ERKA ERK...

Mening ham yuragim to'xtaydi bir kun.
Men ozod, yuragim yutmas unda xun.
Ruhim shunda mendan, tan mendan rozi.
Shunda men yashayman bo'lmasdan tutqun.

Ammo, savol qolar so'ngi dam yakka.
kimman deyman, So'rgan ruh, tan, yurakka?

KO‘ZYOSH YUVMASIN

Sen yiroqda, men ham yiroqda
Yashayapmiz achchiq firoqda
Sog'inchlar nish ura qaroqda
Yuzda xoling Ko'zyosh yuvmasin

Erta tongda sabolar rashking
O't oldirsa, to'kilsa 'ashking
Men-da qiynar sog'inchli ishqing
Yuzda xoling Ko'zyosh yuvmasin

Beg'uborim, sog'inch ishonchsiz
Do'stdek dasta, ming to'p va sonsiz.
Hayot bo'lmas past, baland onsiz
Yuzda xoling ko'zyosh yuvmasin¹³

¹Ashk– ko'zyosh

QAYDAMAN?!

She'r ichgim kelmoqda, iliq, alvon rang
Qo'limda to'rt satr she'r, ,bir parcha qog'oz.
Ko'taraman, og'riq– yurak, ahvol tang.
Sukutda titrayman, she'rdir oziq– g'oz.

Yurak qo'lga olib, changalda ezib.
So'ngra simirmoqdan, to'ydim chamamda.
Changalda ezilgan yurak-da bezib.
Ozorin so'zlaydi siyoh, Qalamda.

HAYOT-CHI SHOIR?

(Asror Kadirovga)

Dunyo bir to'n ekan hayot-chi shoir,
Bir bashar¹ hayoti nega tashbehdir?²
Bichimi bichilgan dunyoga doir
Qad³ bila qomatga egalik behdir⁴.

Lek, dunyo to'niga sig'magan talay
O'z etagin yirtib tutgan ham ortiq
Dunyoning qiymati siym⁵-zar⁶, qalay⁷.
Umr qiymatichun ne qilarlar tortiq?¹⁴

¹BASHAR – [a.– odam; odamzod] kt.

²TASHBIH - [a. – o'xshatish; taqqoslash; o'xshashlik; majoz] ad.

³QAD(D) - [a. – bel, qomat; o'lcham, miqdor; o'lchov]

⁴BEH – [f.– yaxshi; durust] – esk. kt.

⁵SIYM - [f. – kumush, nuqra] poet. Kumush.

⁶ZAR – f. – oltin] – 1).. Oltin, tilla.

⁷QALAY II - [a. , – eritib ajratib olish; qalay yoki , – ishqor] yumshoq, kumushsimon oq rangli metall. Sof qalay.

OTA

Igna ko'zi o'tish yo'lim bo'lganda ,
Tanam terga tushib, chunon horganda .
Ko'zim qizim , o'g'lim , jigar so'rganda .
Yo ROBBim, ko'zyoshim qizim ko'rmasin .

Halqumda so'z qotib, tillar tolganda
Tilga chiqmay so'zlar, dilda yonganda
Ko'rgim kelib qizim, yoshlar inganda
Yo ROBBim, ko'zyoshim qizim ko'rmasin .

O‘KINMA

O'kinma, o'kinchga boshingni egma
O'kinchlarga yuragim topinib bo'lgan
Tabassuming otsin, erklansin tegma.
O'kinchlarim uzgan xandalar o'lgan.

Qo'limda qurigan kulgich, tabassum
Unda yo'q ishq bo'yi, tuyg'ular rangi.
Meni tark etdilar begunoh-ma'sum.
Ulardan qolgani xotir jarangi.

IMKON

Yuragimni ezadi, notanish bir his,
Varaqalayman yuragim, ildizi qani?
Topaman yirtilgan sahifada qiz,
Surati mo'ltirar ilinj so'rgani.

O'zim etaklayman, qadamlar hasta,
Toshkent yo'llaridek hayollar g'ujg'on.
Sevgi nafas olar shunda bir pastda.
Suratdagi qizni sevaman hamon.

O'ZBEKNING AYOLI

O'zbekning ayoli quyoshlik bir yuz
Erkagina qizcha kekxa yoshda ham
oq sochlari emas umridagi kuz
Farzand kasri va qo'r, bolam degan g'am

Boqgin yuzlarida yarashiq ajin
Razm sol, qara unda sening surating
Sen chinqirding istab tingladi u jim
Endi so'zin tingla. Qani xizimating.

DARD KIMDA?

O'ylarim, dardlarim ortiqcha dunyo
O'z o'ylaring ko'p, endi tushundim
Hatto, yaproqlaring yig'laydi tanho
Men, lek senga dardim deya o'ksindim

Tunlari shivirlar daraxt barglaring
Men shamol hazili deya bilibman.
Lek, shivirlar shamol ekan dardlaring
Men nodon dard deya ko'ksim tilibman.

TALABADA HAM ...

(Surxondaryoga xat)

Turibman safarning ostonasida .
Hayolimda o'ynar so'nggi uchrashuv .
Qo'shni deraza parda orasida
yig'lama , istagim yana uchra shu .

Injim , Yig'lab menga oson etmaysan .
Bir fursat kut Chirchiq Amuga oqar .
O'ylar yo'lin tutma , oxir yetmaysan .
Kun kelar sog'ingan ko'z ko'zga boqar .

BEMOR

Bir keling sizni sog'indim .
Keling sizni ko'rgilarim bor .
Termulib xo'p shiftga ovundim .
Chiziq , to'rlar – yo'l kabi bisyor .

Shiftda turar umrim yo'llari ,
Unga boqib o'ylarga to'ydim .
Kelsangiz gar shodlik qo'llari
Quchsa bizni chin baxtga yo'ydim .

SEVGI

Sevgi titroq qo'llaring tutdim
Qayrilding va ojiz, jim boqding
Kipriging yosh o'pmasdan, o'pdim.
Shundan meni bag'rimda ohing

Men mung bilan termular ko'zni
Qon yutsada tabassum qizni
Hatto, yiroq tutibman o'zni
Sevdim, faqat sevganman sizni

TALVASA

Dardimga taskinmas hech kuy va oh, xam.
Nelarni istayman bilmam, qurshar g'am
Ammo, shuni bildim har bir inson ham
o'zdan mamnun bo'lsa baxt ekan bir dam

Qalbimni titaman sevgi izi yo'q
Hamon yaralari bitmagan qonli
Qalbim unutilgan sovigan bir cho'q
Unda hasratalar kezar suronli

Qanday axir najot qo'lin tutayin
Sevmoqlikdir menga o'zga, begona.
Kunda ming og'ular takror yutayin
Ammo, ichim bo'shdir, hayhot keng xona

Unda qo'nim topmas hattoki o'lim
Hazar qilib qochar, ko'rsa gar yo'lim
Senga o'lim bitmas. Rasvomas qo'lim
Deydi-yu ketar u, keladi kulgim.

МУНДАРИЖА

Hayo va iffat.....	3
Ayol sog'inch bilan kutuvchi uch narsa erining xulqiga qarab bunyod bo'ladi.....	4
Or va nomus bo'lsin	6
Bir holat borki, undan juda qo'rqaman.....	7
Ikki holat bor	8
Insonlarda bir ulug' narsa bor	9
Ilm	10
Yo'qotilgan ba'zi narsalar.....	11
Davlat.....	12
Nafsning eng ulkani va chirkini	14
Yaqin insoningiz.....	16
Eng qulay vaqt.....	17
Bilimdon insonlikning ikki belgisi	18
Birovning izini o'pma, hidlama	19
Ko'ngli bir chetga qo'yilib.....	20
O'zlikni topmoq	21
Soddalik	29
Kibr bor yerda	30
Allohning oldida	32
Tilning ohangi, so'zning rangi	33
Yurakda	34
Aybing sening.....	35
Odamlarga achchiq qilib hayotni o'tkazish.....	36
Ishqing.....	37
So'zni har kim aytishi mumkin	38
Gavharlaringiz sotmang.....	39
To'rtliklar	40
Erka erk.....	43
Ko'zyosh yuvmasin	44

Qaydaman?!	45
Hayot-chi shoir?.....	46
Ota	47
O‘kinma.....	48
Imkon	49
O'zbekning ayoli	49
Dard kimda?	50
Talabada ham.....	50
Bemor	51
Sevgi.....	51
Talvasa.....	52

AKBAR KAROMAT

XULOSAT UL-HAYOT

Muharrir D.Ulug'murodov
Musahhih H.Jumaboyeva
Dizayner B.Haydarov

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan 3996-sonli
TASDIQNOMA berilgan.

Bosishga ruxsat berildi: 11.08.2023 й.
Bichimi 60x84 $\frac{1}{16}$. Ofset qog'oz.
«Times» garnituras.
Nashr tobog'i 3,43. Adadi 100 nusxa.

Original maket "FIRDAVS-SHOH" nashriyotida
tayyorlandi. Toshkent sh, Harakat-3, 10-A uy.
Tel.: 90-372-85-17